

УДК: 378.096:1(497.711)“1946/2021”(060.91)

НАСТАВАТА ПО ИСТОРИСКО–ФИЛОЗОФСКИТЕ ПРЕДМЕТИ НА ИНСТИТУТОТ ЗА ФИЛОЗОФИЈА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ (1946–2021)

Јасмина Поповска

(Abstract)

The corpus of the historico–philosophical courses is part of the curriculum of the Institute of Philosophy at the Faculty of Philosophy in Skopje from the very beginning of its implementation. These courses are not only part of the curriculum, but have been and still are the core courses of the philosophical studies. In this text there will be a brief historiographical overview of the prevalence and the content of these courses in the curriculum that were conducted at the Institute of Philosophy from 1946 to 2021. The aim is to define the status of the historico–philosophical courses within the curriculum and to examine their relation to the academic tradition in which they are developed. Having in mind their importance, by way of their status, an attempt will be made to draw the main conceptual contours of the entire studies.

Во еден од Демокритовите фрагменти се вели: „Живот без празници е како долг пат без гостилница“ (ДК 68 В 230). Покрај многуте интерпретации на овој фрагмент, кои упатуваат на неговите препораки за живот исполнет со ведрина, оваа негова констатација може да се прочита и како сфаќање дека деновите во кои празнуваме или одбележуваме за нас значајни настани, треба да претставуваат период за починка од животната динамика и време за рефлексивност. Токму затоа и празнуваме. Имено, одбележувањето на годишнините нема само формална, наративно здодевна и пофална функција, напротив

одбележувањето на годишнините е секогаш повод и можност за ретроспектива на минатото, дефиниција на сегашноста и антиципација за иднината. Тоа е повод за исцртување и/или потврдување на нашите координати во светот.

Одбележувањето на 75-годишнината на Институтот за филозофија при Филозофскиот факултет – Скопје, во суштина е токму една таква можност за секој што го празнува овој јубилеј да може од своја перспектива да направи ретроспектива, дефиниција или антиципација на кој било сегмент што се однесува на дејноста на Институтот. Овој текст е токму една таква рефлексија. Во него ќе се осврнеме на еден дел од наставната дејност на Институтот, дејност во која биле вложени голем дел од неговите капацитети. Поконкретно, ќе се осврнеме на наставата по историско-филозофските предмети.

Корпусот на историско-филозофските предмети, наспроти т.н. проблемски предмети, е дел од студиската програма на Институтот за филозофија уште од самиот почеток на нејзиното спроведување. Овие предмети не само што претставуваат дел од програмата, туку биле и сè уште претставуваат носечки предмети на студиумот по филозофија. Во овој текст ќе биде направен краток историографски приказ на застапеноста и содржината на предметите во студиските програми кои биле спроведувани на Институтот за филозофија од 1946 до 2021 година, со можност преку него да се исцртаат главните идејни контури на целиот студиум.

Историја на историско-филозофските предмети¹

Студиската група по филозофија е основана во 1946 година, но филозофската група предмети до учебната 1949/50 година се изучувала заедно со педагошката група предмети, кога Институтот (тогаш Групата) за филозофија се одделила како одделна катедра. Во првиот наставен план биле содржани предметите: Дијалектички и историски материјализам, Логика, Историја на филозофијата, Психологија и Политичка економија. Од оваа листа јасно се увидува клучната улога

¹ Главен, но не единствен, извор за податоците за историско-филозофските предмети на Институтот за филозофија од 1946–1976 година е Темков (1976), а од 1976 година до денес, достапните студиски програми обезбедени преку Службага за студентски прашања на Филозофскиот факултет – Скопје.

на предметот Историја на филозофијата за студентите по филозофија уште од самите почетоци.

Во форма на просеминари во учебната 1955/56 година од предметот Историја на филозофијата е одделен предметот Современа филозофија, а во учебната 1961/62 година предметот Историја на филозофијата и официјално е поделен на два дела: првиот – античка, средновековна и ренесансна филозофија, и вториот – нововековна со преглед на современата филозофија. Во учебната 1967/1968 година се основаат студии за филозофија како втор главен предмет во кои, меѓу другите предмети, се вбројува предметот Историја на филозофијата. На фотографијата е прикажан прегледот на предавањата во учебната 1954/1955 година (*Преглед*, 1955).

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Филозофска група

Миљовска Деса, доцент

Дијалектички и историски материјализам, 2 часа (во зимскиот семестар).

Семинар: 2 часа (во зимскиот семестар).

Микиќ д-р Загорка, доцент

Историја на филозофијата, 4 часа, за студентите од Филозофска и Педагошка група (во зимскиот семестар).

Семинар: 2 часа (во зимскиот) и 4 часа (во летниот семестар).

Педагошка група

Вељковиќ Бранко, вонреден професор

Општа педагогија, 4 часа (во зимскиот) и 2 часа (во летниот семестар) за студентите од I, II, III и IV година.

Семинар: 2 часа (во зимскиот) и 2 часа (во летниот семестар) за студентите од II, III и IV година:

Просеминар: 2 часа (во зимскиот) и 2 часа (во летниот семестар) за студентите од I година (заедно со асистентот Кантарчиев Ристо).

Историја на педагогијата I дел, 2 часа (во летниот семестар)
Практична школска работа, 4 часа по договор (заедно со асистентот Дамјановски Анатоли).

Општа педагогија, за студентите од V и VI семестар од сите групи, 2 часа (во летниот семестар).

Предавањата и вежбите ќе се држат во слушалната бр. 6.

Историска група

Поповиќ д-р Пешар, вонреден професор

Европа во времето на Наполон I, за студентите од II и III година, 2 часа (во зимскиот семестар).

Во учебната 1977/1978 година со осовременување на студиските програми, корпусот на историско-филозофските предмети се дели на: Историја на филозофијата 1 (античка филозофија), Историја на филозофијата 2 (средновековна и ренесансна филозофија), Историја на филозофијата 3 (нововековна филозофија), Историја на филозофијата 4 (современа филозофија). Со овој наставен план е предвидена можноста студентите од другите групи или факултети да ги избираат предметите: Историјата на филозофијата 1 (античка филозофија), Историја на филозофијата 2 (средновековна и ренесансна филозофија), Историја на филозофијата 3 (нововековна од Бекон до Хегел) и Историја на филозофијата 4 (современа филозофија). Од учебната 1988/1989 година фондот на часови од 2+2 е зголемен на 3+2, предметот Историја на филозофијата 4 е преименуван во Современа филозофија, а воведена е категоријата задолжително изборни предмети, меѓу кои е воведен и предметот Компаративна историја на филозофијата (индиска, кинеска и грчка), кој се изучува до учебната 1996/1997 година. Во учебната 1997/1998 година за првпат се воведени предметите Историја на византиската филозофија и Историја на источните филозофии како задолжителни изборни предмети. Како изборни предмети за другите факултети се понудени предметите Историја на современа филозофија, Современа филозофија, Источни филозофии. Во учебната 1999/2000 година предметот Историја на византиската филозофија добива статус на задолжителен предмет.

Од учебната 2004/2005 година со воведувањето на ЕКТС, историско-филозофскиот корпус предмети е поделен на 8 дела, согласно 8 семестра колку што трае студиумот. Така, се добиваат предметите: Античка филозофија 1, Античка филозофија 2, Средновековна и ренесансна филозофија, Византиска филозофија, Нововековна филозофија – од Бекон до Кант, Германска класична филозофија, Современи филозофски правци, Филозофија на постмодернизмот, со фонд на часови 4+2. Како изборни предмети се воведуваат: Арапска филозофија, Еврејска филозофија и Пристапи кон историјата на филозофијата. Во учебната 2009/2010 година се воведува предметот Античка филозофија наместо двата едносеместрални предмети Античка филозофија 1 и 2, се укинува предметот Филозофија на

постмодернизмот и Пристапи кон историјата на филозофијата, а се воведува предметот Хеленистичко–римска филозофија. Останатите предмети остануваат со ист статус и назив. Од учебната 2013/2014 година предметот Античка филозофија повторно се разделува во два семестра (Античка претсократовска филозофија и Античка систематска филозофија), повторно се воведуваат предметите Филозофија на постмодернизмот и Толкувања на историјата на филозофијата (претходно Пристапи кон историјата на филозофијата). Во тековната студиска програма од учебната 2017/2018 година историско–филозофскиот период на Антиката е опфатен во содржината на предметите Античка филозофија 1 и 2 (во кој влегува и Хеленистичко–римска филозофија, кој во минатата програма беше издвоен како избран предмет), предметот Современи филозофски правци се преименува во Модерна филозофија, а предметот со назив Современи филозофски правци, кој е со изменета предметна програма, се нуди како избран предмет во 8. семестар.

Наставници

Во текот на минатите 75 години, 10 наставници/асистенти на Институтот за филозофија ја спроведувале и соодветно ја развивале наставата по историско–филозофскиот корпус предмети. Поради проблем со стручен кадар, во почетокот биле ангажирани професори од надвор. Од учебната 1948/1949 до учебната 1950/1951 година корпусот на историско–филозофските предмети ги предава професорот Живорад Радовиќ од Белград, а од учебната 1951/1952 до учебната 1953/1954 година – професорот Богдан Шешик од Белград. Од учебната 1954/1955 до 1972 година, имено до нејзиното пензионирање, професорката Загорка Микиќ од Белград; од учебната 1961/1962 година го предава само предметот Историја на филозофијата, а од учебната 1966/1967 година и предметот Историја на филозофија 2. Од учебната 1966/1967 до 1971 година, имено до неговото пензионирање, професорот Павао Вук Павловиќ го предава предметот Историја на филозофијата 1. Од учебната 1955/1956 до учебната 1959/1960 година како асистент е ангажиран Абдула Шарчевиќ од Сараево. Од учебната 1971/1972 до учебната 1983/1984 година, односно до неговото пензионирање, професорот

Јонче Јосифовски го предава предметот Историја на филозофијата 1. Од учебната 1969/1970 до учебната 2009/2010 година, односно до неговото пензионирање, професорот Ферид Мухиќ ги предава предметите: Историја на филозофијата 2, а потоа Историја на филозофијата 3 (новековна) и Историја на филозофијата 4 (современа). Од учебната 1975/1976 до 2017 година, односно до нејзиното пензионирање, професорката Вера Георгиева ги предава предметите: Историја на филозофијата 1 и 2, подоцна именувани како Античка филозофија 1, Античка филозофија 2, Средновековна и ренесансна филозофија, Византиска филозофија, Хеленистичко-римска филозофија, а потоа и предметите Арапска филозофија, Еврејска филозофија, Пристапи (Толкување) кон историјата на филозофијата. Од учебната 2004/2005 година професорот Ристо Солунчев презема дел (а од 2010 целосно) од предметите кои дотогаш ги предава професорот Мухиќ, а од учебната 2010/2011 година професорката Јасмина Поповска презема дел (а од 2017 целосно) предметите кои дотогаш ги предава професорката Георгиева.

Може да дефинираме четири генерации предавачи што ја развивале историско-филозофската мисла на Институтот. Периодот во кој професорот Живорад Радовиќ и професорот Богдан Шешиќ го поминале на Институтот за филозофија, а кој имал куса и преодна природа, ќе го наречеме подготвителен. Како прва генерација наставници што систематски и осмислено ги развивале своите предметни програми ги сметаме професорката Загорка Микиќ, професорот Павао Вук Павловиќ и асистентот Абдула Шарчевиќ. Во втората генерација го вбројуваме професорот Јонче Јосифовски како прв наставник кој својата филозофска мисла уште од својот почеток ја развива во рамките на Институтот за филозофија. И покрај неговата примарна насоченост кон логиката, сепак дава свој автентичен придонес во историско-филозофската дисциплина. Третата генерација наставници ја сочинуваат професорот Ферид Мухиќ и професорката Вера Георгиева, кои први експлицитно ги артикулираат метафилозофските позиции кон историјата на филозофијата. Во четвртата генерација се вбројуваат актуелните наставници на Институтот што го предаваат овој корпус предмети, а тоа се професорот Ристо Солунчев и професорката Јасмина Поповска.

Историско–филозофски пристап: Зошто да се проучува историјата на филозофијата?

Историско–филозофската дејност на Институтот за филозофија започнува да се развива кога на светската филозофска сцена про-струјуваат антиисторицистички тенденции. Ослободување од тежината и стегите на мртвото минато и старите дилеми и илузии е идеал на филозофијата кога нејзините цели коинцидираат со оние на науката. Ваквата тенденција на почетокот на XX век не ја засегнува само филозофијата, туку и другите хуманистички и општествени науки (пример: психологијата, педагогијата²). Со развојот на логичкиот позитивизам, филозофијата многу брзо ја прифаќа антиисторицистичката насоченост, која продолжува да ја негува и откако логичкиот позитивизам ја губи својата филозофска сила. Филозофите од минатото се читаат, но нивната вредност не лежи во нивниот автентичен историски контекст, туку во тоа колку се вклопуваат во нашиот. Овие аналитички пристапи кон историјата на филозофијата ја сфаќаат неа како дисциплина што го проучува минатото на филозофијата од перспектива на денешните филозофски проблеми, а не од историска перспектива. Тенденцијата на аналитичкиот пристап е потполно да се надвлее секаков историцизам и сите епистемолошки проблеми да се ослободат од историските и генеолошките прашања. Според Смит (Justin E. H. Smith), аналитичката филозофија ја детемпорализира филозофијата и го претвора нејзиното минато во миг. Таа, на пример, ја става во заграда историчноста на Платон на тој начин што „Платон“ сега означува одреден вечен збир на идеи. „Платон–што–секогаш–постои“ е ставен во митолошкото време, а не во историското (Smith, 2013, 47–48). Според аналитичките филозофи, филозофските прашања се гледаат во духот на *philosophia perennis*³, како контраст на сфаќањето на филозофијата под светлото на концептот *veritas filia temporis* („вистината како ќерка на времето“). Од оваа врска меѓу историјата на филозофијата и аналитичката филозофија, многумина аналитички историчари на филозофијата сметаат дека историјата на филозофијата може да има многу поголема полза од аналитичката филозофија отколку аналитичката филозофија од историјата на филозофијата.

Според аналитичката перспектива, постои некаков вид рационален прогрес во текот на историјата. Оваа прогресивност на филозофијата

се гледа од аспект на прогресот во рамките на филозофските проблеми, а не од аспект на некаков вид спацио-темпорален континуиран историски прогрес. Рорти (Richard Rorty), ваквата прогресивност во филозофијата ја компарира со таа на науката и смета дека е еквивалентна. Според него (Rorty, 1984, 51, 57), ние се разликуваме од нашите претходници поради нашите ставови за кои постои основа на која тие би можеле да се надоврзат и да ги прифатат. Ние треба да го замислиме Аристотел како се премислува во однос на своите ставови при проучување на Галилео или Квајн, Аквински при проучување на Њутн или Хјум и дека секој од нив би се радувал дека некои од нивните филозофски грешки се надминати. Поради ограничувањата на нивното време, смета тој, тие не можеле да решат одредени филозофски проблеми кои сега се решени низ редефинирање, разјаснување или побивање. Властос (Gregory Vlastos) експлицитно тврди дека ние сме сега многу повеќе опремени да можеме да разрешиме голем дел од, на пример, проблемите во Платоновата филозофија отколку што самиот Платон можел да ги разреши (Vlastos, 1971, p. vii), а тоа се должи на „увозот“ на техниките на логичките и семантичките анализи кои се покажале како продуктивни во современата филозофија. Според Властос, доколку Платон го знаел Раселовиот парадокс, тој веднаш ќе ги увидел апсурдните консеквенции во *Парменид*, проблем кој Властос го обработува во неговиот текст „Аргументот на третиот човек во 'Парменид'“.

Како што забележува Ејерс (Michael R. Ayers), на почетокот на 70-тите години на минатиот век, „сè повеќе филозофи почнуваат да ја сфаќаат историјата на филозофијата посериозно отколку претходно“ (Ayers, 1970, 38). Така, „ретроспективистичкиот пресврт“ во рамки на аналитичката филозофија, за кој зборува фон Рихт (von Wright, 1993, 48), или како што други го нарекуваат „историцистички пресврт“, се разгорува во втората половина на XX век. Од институционален аспект, историско-филозофскиот пресврт на англофонските универзитети се случува со истражувањето на раната модерна филозофија. Истражувањата насочени кон античката филозофија, во поголем дел историски и филолошки пристапи, биле присутни во текот на целиот XX век, додека за средновековната ги има во помал број. Според Хатфилд (Gary Hatfield), контекстуално ориентирана историја на филозофијата

постоела и пред 70-тите години на XX век, на универзитетите „Колумбија“ и „Џонс Хопкинс“, главно на докторските студии, но сепак дотогаш владеела негативната историска атмосфера во доминантниот дел од универзитетите во Англија и Америка (Hatfield, 2005, 85ff).

Што се однесува на Институтот за филозофија при Филозофскиот факултет – Скопје, како што можеме да видиме од претходната анализа, корпусот на историско-филозофските предмети се носечките предмети на курикулумот. Овие предмети се изучуваат во сите семестри како задолжителни, а некои како изборни, и со овој корпус се прави преглед на целата историја на западната филозофија, не само на дел од неа. Како специфични предмети кои се истакнуваат, а не се дел од западната „стандардна-канонска“ програма на историско-филозофски предмети се: Византиска филозофија, Компаративна историја на филозофијата (индиска, кинеска и грчка), Еврејска филозофија, Арапска филозофија, Пристапи/Толкување на историјата на филозофијата. Од ова може да се заклучи дека на Институтот за филозофија е прифатен историцистичкиот пристап кон изучувањето на филозофијата главно инспириран од марксистичката филозофија, според кој, за разлика од аналитичкиот, односот на филозофијата и нејзината историја се согледува како нужен и дека проучувањето на филозофијата е, и секогаш мора да биде, најдено во историјата. Според овој пристап, од самиот момент во кој некое гледиште се формулира и се брани е веќе дел од историјата.

Историцистичките ставови не само што можат да се извлечат од анализата на студиските програми, туку можат да се прочитаат и кај професорката која прва, на посистематски начин, на Институтот ја развива историјата на филозофијата, Загорка Миќиќ, во еден текст објавен во *Годишниот зборник на Филозофскиот факултет – Скопје*, во 1955 година. Во таа смисла, уште од почетокот, курикулумот на Институтот не се развива стихично, туку се основа врз добро обмислени метатеориски ставови, кои главно имаат марксистичка инспирација. Во споменатиот текст таа вели:

Изучувањето на историјата на филозофијата претставува најдобриот пристап и помош за совладување на филозофската теорија и најдобра вежба за теориско мислење воопшто. Без една

широка филозофска култура, без познавања на основните филозофски правци и сфаќања, нема можност за разбирање на современите филозофски теории и правци. Филозофското мислење ги гради своите учења и теории, не само со студирање и анализа на проблемите, туку и со спротивставување на други филозофски сфаќања... Историјата на филозофијата има пред сè големо значење за филозофското образование... Таа дава широк видик и цврста подлога за филозофската култура и [оневозможно, Ј.П.] определувањето за еден современ правец на филозофирање да се претвори во догматско усвојување на неговите теории. Инаку постои можност да станеме неспособни за сериозна филозофска дискусија и со тоа губиме еден жив поттик за усовршување и понатамошен развој на своите сопствени филозофски сфаќања и правци (Мићић, 1955, 66-67).

Од позицијата дека филозофијата е резултат на човечкото творештво, човечките мисловни и теориски дејности и дека таа во историјата се развивала како еден од облиците на општествената свест, Миќиќ потенцира дека една филозофска или теориска историја на филозофијата единствено мора да претставува научно проучување на историскиот развој на филозофијата. Таа смета дека марксистичката филозофија дава многу можности историскиот развој на филозофската мисла научно да се проучува во нејзините идејни врски, гносеолошки извори како и нејзината општествена заснованост.

И Георгиева и Мухиќ експлицитно, во низа свои авторски текстови, ја истакнуваат својата историцистичка позиција. Мухиќ вели:

Третманот на историјата. Основна тема на филозофијата. Подрачје на нејзиниот суверенитет. *На загубениот суверенитет*. Тој нејзин кралски однос основата ја има во карактерот на нештата. Филозофијата е историја. И тоа до таму што со право може да се изврши екстензија на исказот: Нема друга историја освен онаа која го добила филозофскиот *imprimatur* (Мухиќ, 1995, 91).

Антианалитичката позиција и двајцата автори јасно ја експлицираат во многу наврати. Според Мухиќ,

филозофијата како „активност редуцирана врз анализа на логички правилни реченици“ никогаш не ја ни допрело вистинската мисија на филозофијата!... ако само ги немаше тие страшни

симплификатори! Смешните аналитичари, смешните лингвисти, смешните поборници на тврдењата дека филозофијата е само техника на мислење, или наука без свој предмет! (Мухиќ, 2005, 18, 19).

Заедничка за двајцата е критиката кон аналитичките пристапи кон античката филозофија. Според Георгиева, ваквите пристапи

изведуваат априористички конструкции со еднодимензионална и искривена слика на античката философија... Нивните сознанија личат на ретки урнеци од некој хербариум составен од избрани суви, но мртви примероци (Георгиева, 2015, 8).

Наспроти толкувањето на античката филозофија преку призмата на научното, редуцирајќи ја само на логичко мислење и прецизно јазичко формулирање, двајцата автори го потенцираат личносниот капацитет на античките автори.

Имајќи го предвид ова, се увидува дека на Институтот, барем во политиката на конципирање на студиските програми, не влијаела антиисториската струја на логичкиот позитивизам која била во подем кон средината на минатиот век, токму кога се воспоставувала наставната дејност на Институтот. Таа не влијаела ни во подоцнежниот период, дури напротив, се зацврстила историцистичката позиција, што се увидува и од метатеориските позиции, како и од состојбата на курикулумите.

Денес, тезата дека историјата на филозофијата е ирелевантна за развојот на сегашните текови на филозофијата, пропагирана од претставниците на аналитичката струја, ја губи својата аподиктичност. Токму поради тоа, во последните неколку децении сè повеќе се афирмира историско-филозофскиот осврт во дискусијата за филозофските идеи, а историско-филозофските предмети се актуализираат во курикулумите. За да се потврди оваа теза, направивме кусо истражување за статусот и застапеноста на корпусот историско-филозофски предмети на светските универзитети. Беа истражени 34 универзитети од 28 земји⁴.

⁴ Италија, Франција, Велика Британија, Германија, Данска, Чешка, Шпанија, Полска, Австрија, Русија, Србија, Хрватска, Грција, Бугарија, Босна и Херцеговина, Словенија, Соединети Американски Држави, Мексико, Турција, Австралија,

Од оваа анализа заклучокот е дека само еден универзитет нема застапено ниту еден историско-филозофски предмет (University of Cape Town, освен предметот Great Philosophers); 27 универзитети (или 79,4%) имаат историско-филозофски предмети како задолжителни; 15 универзитети (или 44,1%) имаат историско-филозофски предмети во сите години/семестри; 16 универзитети (или 47%) усвојуваат сеопфатен историско-филозофски преглед (на задолжително или изборно ниво). Оние што не усвојуваат ваков преглед главно се англоамерикански универзитети кои се конципирани на системот major/minor subject. Во овие програми концентрацијата е на поединечни периоди или автори [Платон (специфична тема, пр. *Теајџеи* и *Софисти*), Аристотел (специфични теми, пр. *Никомахова етика*), Модерна филозофија, Декарт, Кант, ран/доцен Витгенштајн]. На 17 универзитети (50%) се вклучени „нестандардни/неканонски“ историско-филозофски периоди, главно специфични за поднебјето/државата во кои се изучуваат (Словенечка филозофија, Византиска филозофија, Увод во африканската филозофија, Историја на корејската филозофија, Вовед во исламска филозофија, Проблеми во мексиканско-латиноамериканската филозофија, Источни филозофии, итн). Само на Филозофскиот факултет во Софија, на дипломско ниво, е застапен метафилозофскиот предмет Методологија на историско-филозофското познание, многу сличен со предметот Пристапи/Толкување на историјата на филозофијата што се изучува на Институтот за филозофија.

Со тоа, на глобално ниво, се потврдува важната улогата на историјата на филозофијата како исклучително значајна за развојот на денешната филозофска мисла. Исто така, треба да се истакне нејзината улога во диспутите на разните традиции (главно на аналитичките и континенталните струи) како клучна за нивно приближување и помирување. Оваа улога е потврдена од сè поголемото враќање на историско-филозофските предмети во доминантно аналитички ориентираните универзитети. Во таа смисла, сè повеќе се покажува веродостојноста на тезата на Селарс (Wilfrid Sellars) дека историјата на филозофијата навистина претставува lingua franca на филозофијата,

Канада, Хонгконг, Јапонија, Нов Зеланд, Јужна Кореја, Израел, Бразил, Чиле и Јужноафриканска Република.

имено дека јазикот на историјата на филозофијата претставува мост низ кој овие струи би постигнале меѓусебно разбирање и комуникација (Sellars, 1968, 1).

Перспективата која ја потенцира историјата на филозофијата како клучна за изучувањето на филозофијата, ќе се развива и понатаму на Институтот за филозофија и во претстојната студиска програма, која во моментот кога е пишуван овој текст, е во процес на реакредитација.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

- Ayers, M. (1970). "Substance, Reality, and the Great, Dead Philosophers." *American Philosophical Quarterly*. 7: 38–49.
- DK. Diels. H. (1983). *Predsokratovci*. Т. II. Zagreb: Naprijed.
- Георгиева, В. (2015). *Мудросиѝ, лоѝос, свеѝосиѝ: оѝлеги за исѝторијаѝа на филозофијаѝа*. Скопје: Филозофски факултет – Скопје.
- Hatfield, G. (2005). "The History of Philosophy as Philosophy." In T. Sorell, G. A. J. Rogers. *Analytic Philosophy and History of Philosophy*. Oxford: Clarendon Press, 83–129.
- Миѝиѝ, З. (1955). „Историја филозофије као наука.“ *Годишен зборник на Филозофскиоѝ факулѝетѝ – Скопје*, Кн. 8, 59–84.
- Miovska Spaseva, S. (2022). "The history of education as a teaching subject and academic discipline: Macedonian pathways and crossroads." *Paedagogica Historica*. DOI: 10.1080/00309230.2022.2027474
- Мухиѝ, Ф. (1995). *Јазикоѝ на филозофијаѝа*. Скопје: Култура.
- Мухиѝ, Ф. (2005) *Поѝомци на боѝовиѝе*. Скопје: Табернакул.
- Преѝлед на ѝредавањаѝа за учебнаѝа 1954/1955*. (1955). Скопје: Универзитет во Скопје.
- Rorty, R. J. B. (1984). "The Historiography of Philosophy: Four Genres." in Rorty, R. J. B. Schneewind, and Q. Skinner, (eds.) *Philosophy in History: Essays on the Historiography of Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 49–77.
- Sellars, W. (1968). *Science and Metaphysics. Variations on Kantian Themes*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Smith, J. E. H. (2013). "The History of Philosophy as Past and as Process." In Lærke, M, J. E. H. Smith, E. Schliesser. *Philosophy and Its History: Aims*

and Methods in the Study of Early Modern Philosophy. Oxford: Oxford University Press, 30–50.

Темков, К. (1976). „Група за филозофија.“ во Кантарџиев, Р. Х. А.– Полјански, Д. Димески. *Филозофски факултети 1946–1976*. Скопје: Филозофски факултет – Скопје, 17–27.

Vlastos, G. (1971). *Plato: A Collection of Critical Essays II*. New York: Anchor Books Doubleday and Company.

von Wright, G. H. (1993). *The Three of Knowledge and Other Essays*. Leiden: E. J. Brill.